

Het Groninger
Landschap

Beheerplan Oude Lauwers

2016-2034

Het Groninger landschap. **Mooi dichtbij.**

OUDE LAUWERS

Beheerplan 2016-2034

Het Groninger Landschap

mei 2016

Goedgekeurd in het managementoverleg (wekelijks overleg) op maandag 30 mei 2016.

Inhoud

1. Oude Lauwers	1
1.1 Ligging beheereenheid	1
1.2 Ontstaansgeschiedenis en landschap	2
1.3 Huidige waterhuishouding	3
1.4 Huidige natuurwaarden stroomgebied Lauwers	3
1.5 Overig gebruik Lauwers en omgeving	3
1.6 Beleid	3
1.7 Herinrichting Lauwers	5
2. Ontwikkelingen eigendommen Het Groninger Landschap	7
2.1 Huidige situatie eigendommen	10
2.2 Evaluatie ontwikkelingen in het verleden	11
3. Doelstellingen	12
4. Maatregelen, acties en externe wensen	14
4.1 Maatregelen en acties	14
4.2 Externe wensen van Het Groninger Landschap	15
5. Geraadpleegde bronnen	16

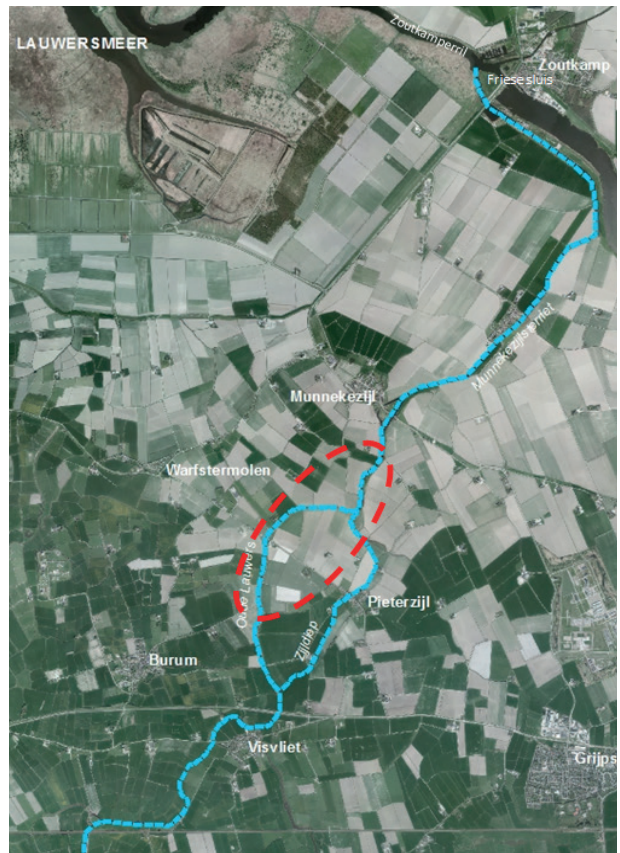
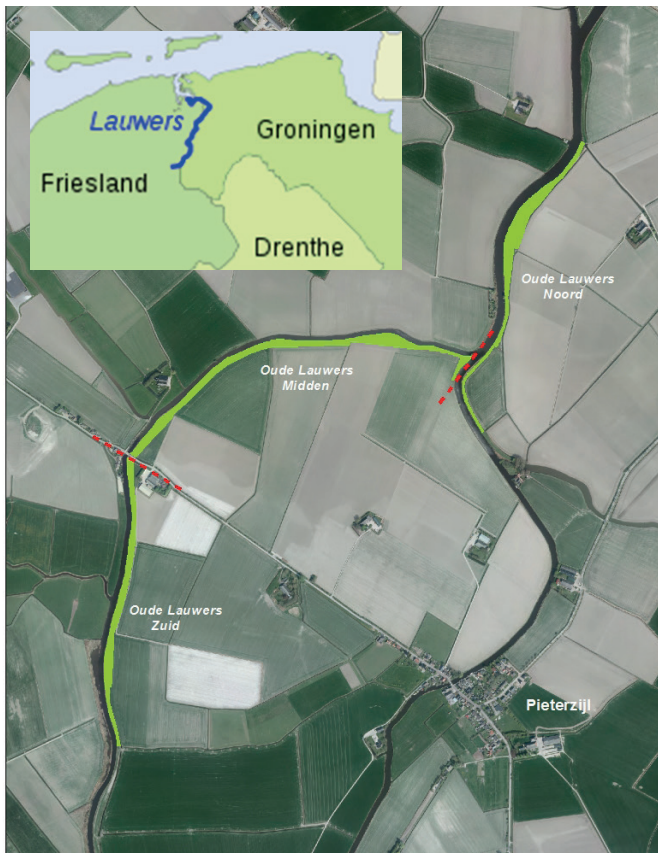
1. Oude Lauwers

1.1 Ligging beheereenheid Oude Lauwers

De eigendommen van Het Groninger Landschap (bijna 6 ha) liggen aan de oostelijke oever in de benedenloop van het watersysteem van de Lauwers ter hoogte van de weg Pieterzijl / Warfstermolen. De Lauwers vormt de grens van Groningen met Friesland. We onderscheiden de volgende deelgebieden: Oude Lauwers zuid (zuid), Oude Lauwers noord (midden) en Munnekezijlsterried (noord). Deze deelgebieden samen vormen de beheereenheid 'Oude Lauwers'.

Het Groninger Landschap heeft de gronden in 2008 in eigendom overgedragen gekregen. Er is eerder geen beheerplan opgesteld.

De rivier, dan nog een beek, ontspringt ten zuidoosten van het dorp Surhuisterveen. Daar waar de Oude Vaart in de Lauwers stroomt – ten noorden van de spoorlijn Groningen-Leeuwarden-, krijgt de Lauwers de breedte van een rivier. Ten noorden van Visvliet splitst de rivier zich in een Friese tak, de Oude Lauwers, en een Groninger tak, het Zijldiep, die even ten noorden van Pieterzijl weer bij elkaar komen. Als Munnekezijlsterried stroomt de rivier in noordelijke richting om bij Zoutkamp voorbij de Friese sluis in het Lauwersmeer uit te monden in de Zoutkamperril.

Links: De ligging van de deelgebieden.
Rechts: Het noordelijke traject van de Lauwers. De eigendommen van Het Groninger Landschap liggen in het rood omcirkelde gebied.

1.2 Ontstaansgeschiedenis en landschap ¹

Het huidige stroomgebied van de Lauwers bestaat uit meerdere landschapstypen die de verschillen in de ontstaansgeschiedenis weerspiegelen. De eigendommen van Het Groninger Landschap liggen in het open dijkenlandschap van zeekleipolders dat door landwinning is ontstaan.

Karakteristieke elementen zijn de oude dijken, voormalige dijktracés en uitwateringsluizen (zijlen), monumentale boerderijen en zijdorpen.

De Lauwers is ontstaan als één van de natuurlijke afwateringssystemen van het omvangrijke veengebied rondom het huidige Surhuisterveen, het Zuidelijke Westerkwartier / de Noordelijke Friese Wouden. Het veengebied ligt aan de voet van het Drents Plateau, daar waar het vasteland overging in het kustgebied van de Noordzee. Hoe ver de invloed van de zee reikte, varieerde; in de 6e-7e eeuw na Chr. bijvoorbeeld bereikte de ingebroken Lauwerszee een groot deel van het Westerkwartier en liet een kleidek achter op het veen.

Het eerste gebiedsomvattende dijktracé dateert uit de 12de eeuw en vormt zo ongeveer de grens tussen het veen- en het kleigebied; in het stroomgebied van de Lauwers ligt deze grens in de buurt van Visvliet.

Nadat de eerste zeedijk was aangelegd, brak er een periode van grootschalige landwinning aan. Door de gestage aanvoer van slib begonnen zich in het verspoelde gebied buiten de dijk nieuwe kwelders te vormen. Vanuit de zeedijk werden deze nieuwe gronden ingedijkt. De landerijen ter hoogte van de oevers die Het Groninger Landschap beheert, zijn in het begin van de 15de eeuw ingepolderd. In de 60-er jaren van de 20ste eeuw is het resterende estuarium waterhuishoudkundig gescheiden van de Waddenzee ter voorbereiding op de laatste fase van de inpoldering van de Lauwerszee. Van agrarisch gebruik is het echter niet meer gekomen en zo ontstond het natuurgebied 'Lauwersmeer'.

Een cruciale locatie in de dijk was de uitwateringssluis of zijl waarmee de Lauwers werd afgesloten zodat er geen zout zeewater over de landerijen zou stromen. Telkens als er een nieuwe polder werd gevormd en de zeedijk naar het noorden opschoof, moest ook de zijl in de Lauwers worden verplaatst. In totaal is de zijl zo'n zeven keer opgeschoven. Bij de zijlen ontstonden zijdorpen: Visvliet, Pieterzijl, Munnekezijl en Lauwerzijl.

Links: De eerste bedijking van de Lauwerszee. De dijken zijn met rode lijnen aangegeven.
Rechts: De inpolderingen van de Lauwerszee.

¹ Uit: www.landschapsgeschiedenis.nl.

Doordat de monding van de Lauwers begon dicht te slibben werd er in 1754 vanuit Munnekezijl een vervangende waterloop - het Munnekezijlsterried - door de buitendijkse kwelders gegraven. Feitelijk had het plaatsen van de zijlen tot gevolg dat de Lauwers als zoetwaterrivier zich steeds verder in noordelijke richting uitbreidde ten koste van de wadgeulen.

1.3 Huidige waterhuishouding

De Lauwers is deel van de Friese boezem en heeft dus hetzelfde streefpeil van -0.52 NAP. De afwatering van de Lauwers verloopt over het gehele traject in noordelijke richting naar de Friese sluis. Bij de Friese sluis watert de Friese boezem af onder vrij verval in het Lauwersmeer. Afwatering vindt alleen plaats als er teveel water in de boezem staat en dat betekent dat er doorgaans weinig stroming is.

De waterlopen zijn grotendeels gekanaliseerd en hebben een harde oeverbeschoeiing, maar sommige oevers zijn enigszins natuurlijk ingericht. Het water is fosfaat- en stikstofrijk door meststoffen van de omliggende landbouwgronden.

De rinketten in de sluisdeuren van de Friese sluis (monding Lauwersmeer) zijn in 2014 geschikt gemaakt voor de vismigratie; vooral in de voorjaarsstrek wordt gebruik gemaakt van de rinketten. Bij Munnekezijl heeft de sluis geen functie meer en vormt dan ook geen barrière voor de aquatische fauna.

1.4 Huidige natuurwaarden stroomgebied Lauwers

Zowel in het brongebied als in de monding van de Lauwers liggen interessante natuurwaarden. Het Lauwersmeergebied is een in internationaal opzicht belangrijk wetland met een groot oppervlakte open water, moeras en vochtige graslanden. Het gebied is o.a. van betekenis voor water- en moerasvogels en voor vegetaties van vochtige duinvalleien met bijbehorende fauna. Beheer en inrichting (Staatsbosbeheer) zijn voor een belangrijk deel afgestemd op ontwikkeling van een begeleid natuurlijk afgesloten zeearmenlandschap.

In het brongebied in het Zuidelijk Westerkwartier liggen natuurgebieden met vochtige schrale graslanden, bloemrijke graslanden en moerasbegroeiingen in verlande petgaten en in de oevers van grotere wateren (Leekstermeer). Beheer en inrichting van natuurgebieden is hier vooral gericht op ontwikkeling van weidevogelpopulaties en kwelafhankelijke graslanden en moerasvegetaties met bijbehorende fauna.²

Het tussenliggende gebied – de Lauwers en omliggende gronden – wordt gekenmerkt door grootschalige open akkerbouw- en graslandgebieden. De weinige natuurlijke elementen worden gevormd door oeverbegroeiingen langs de Lauwers en in sloten en wegbermen. Door het weidse landschap vormen de graslanden – in ieder geval in potentie – een geschikt broedgebied voor weidevogels en daarom maken ze deel uit van het weidevogelgebied van de Provincie Groningen.

1.5 Overig gebruik Lauwers en omgeving

Het grootste deel van het gebied dat op de Lauwers afwatert bestaat uit landbouwgrond met daartussen kleine verspreid liggende natuurgebiedjes. De landbouwgronden bestaan vooral uit grasland. Er vindt recreatievaart plaats. De beheergebieden van Het Groninger Landschap herbergen geen recreatieve voorzieningen.

1.6 Beleid

Provinciaal beleid

Het Natuurbeheerplan beschrijft de beleidsdoelen van de provincie en de subsidiemogelijkheden voor de ontwikkeling en het beheer van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen in de provincie (Provincie Groningen 2015). Op de Natuurbeheerplankaart is aangegeven welke natuur de provincie wil ontwikkelen, c.q. de aan het plangebied toegekende pakketten uit SNL (subdiestelsel natuur en landschapsbeheer): <http://kaarten.provinciegroningen.nl/viewer/app/natuurbeheerplan2016>.

Aan alle percelen binnen het eigendom van Het Groninger Landschap is het SNL type N12.02 (kruiden- en fauna-rijk grasland) toegekend. Op de langere termijn is de ambitie om de percelen tot moeras te ontwikkelen (beheerambitie N05.01, Moeras). Ten zuiden van onze eigendommen richt het beleid van de provincie zich op de weidevogels.

² Tekst overgenomen uit het Uitvoeringsprogramma Ecologische Verbindingszones (Provincie Groningen 2002).

In de beleidsnota Natuur van de provincie Groningen (2012) staat de Lauwers vermeld bij de ambitie voor het versterken van de waarden van beekdalen.

Vanwege de ligging tussen waardevolle natuurgebieden is de Lauwers aangewezen als één van de voorkeurstreclés voor de ecologische verbindingzones (EVZ) van de provincie Groningen (tracé R1, streefmodel 'otter') (Provincie Groningen 2002). Sinds 2004 zijn de ecologische verbindingzones budgettair niet meer structureel verankerd in het provinciale beleid maar in de Ontwerp Provinciale Omgevingsvisie Provincie Groningen 2016-2020, geeft de provincie aan dat zij EVZ's nog steeds belangrijk vindt. Ze zijn van belang volgens de provincie omdat via de evz's, met name de meer geïsoleerd liggende delen van het Natuur Netwerk Nederland (EHS natuur land) (NNN) worden verbonden met de overige delen van het natuurnetwerk. Op kaart 4 Natuur bij de Ontwerp Omgevingsvisie staat deze ecologische verbindingzone dan ook nog steeds aangegeven als "indicatieve ecologische verbindingzone".

Binnen deze EVZ is een klein deel aangewezen als NNN, waaronder de eigendommen van Het Groninger Landschap en de kade ten zuiden van onze eigendommen.

Bescherming van het Groninger landschap vormt een van de onderdelen in het beleid voor Natuur en Landschap van de provincie Groningen. In de beleidsnotitie Landschap (Provincie Groningen 2014) verwoordt de provincie op hoofdlijnen het landschapsbeleid, gericht op het behouden en het verbeteren van het Groningse landschap.

Ons beheergebied maakt deel uit van het 'dijkenlandschap', waarin de grootschalige openheid, dijken en monumentale boerderij(erv)en essentiële elementen zijn.

De Omgevingsverordening geeft aan welke landschapswaarden de provincie wil beschermen. De provincie onderscheidt tien beschermingswaardige kernkarakteristieken, waaronder ook oude dijken en waterlopen:

- ten noorden van onze eigendommen is de dijk langs de Munnekezijlsterried in de partiële herziening 2012 van de Omgevingsverordening als 'oude dijk, aanpassing toegestaan' ingetekend.
- alle waterlopen van onze eigendommen staan vermeld als 'karakteristieke waterlopen'.

Gemeentelijk beleid

De provinciale doelen zijn verankerd in het gemeentelijke beleid. Voor de eigendommen van Het Groninger Landschap is het bestemmingsplan buitengebied Zuidhorn 2012 van kracht. Alle eigendommen hebben de bestemming 'natuur' (art 16).

De dijk langs de Munnekezijlsterried en het Zijldiep is aangewezen als 'waarde-dijk' (art 29) ter bescherming van de cultuurhistorische waarde. In het bestemmingsplan zijn de rechten en plichten opgenomen.

Zodoende zijn ook de ideeën over de uitwerking van het voorkeurtacé voor de EVZ meegenomen. Dit proces resulteerde in een projectplan voor het deel ten zuiden van Visvliet (het Visvlieterdiep) en één voor het noordelijke deel. De eigendommen van Het Groninger Landschap liggen in het noordelijke deel; zie Rie-
mersma (2005) voor de inrichtingswensen in en rondom de eigendommen van Het

<http://www.ruimtelijkeplannen.nl/web-roo/roo/bestemmingsplannen?planidn=NL.IMRO.9920.POVGroningenGV2013-VA03>

Soorten met speciale beschermde status

Voor de Oude Lauwers zijn geen meldingen bekend van het voorkomen van planten of dieren die een speciale beschermde status hebben via de habitatrichtlijn en/of de flora en fauna wetgeving.³

1.7 Herinrichting Lauwers

De benodigde ophoging van de kades van de Lauwers was voor Wetterskip Fryslân aanleiding om meer integraal te bekijken welke inrichtingswensen er zijn. Daarbij is aandacht besteed aan de functies veiligheid, natuur, landschap, cultuurhistorie en landschap.

Groninger Landschap.

Rond 2005 zijn de oevers van het zuidelijke traject ingericht.

Voor het onderhoud van de waterwegen / het waterprofiel is Wetterskip Fryslân verantwoordelijk; de oevers en kaden zijn in beheer bij de betreffende grondeigenaren. Sinds 2015 is Wetterskip Fryslân - naast waterhuishoudkundig beheerder - ook vaarwegbeheerder op de Oude Lauwers en de opvaart naar Burum.

³ Deelgebied 'midden' is een geschikt leefgebied voor de waterspitsmuis, maar daarvan zijn dus geen waarnemingen gedocumenteerd.

Voorkeurtracé Ecologische
Verbindingszone Lauwers (Provincie
Groningen 2002)

Vanaf het Lauwersmeergebied loopt het eerste deel van het tracé langs het Munnikerzijlsterried. De route gaat vervolgens via de Oude Lauwers en een deel van de Lauwers naar het Visvlieterdiep en komt uit in het Van Starckenborghkanaal. Na het Visvlieterdiep gaat de route over een afstand van ongeveer één kilometer langs het Van Starckenborghkanaal en loopt verder via de Grootegastertocht naar het reservaatgebied Grootegastermolenpolder (totale lengte tracé is 14.600 m).

De plasberm in het middelste deelgebied, kort na de aanleg.

2. Ontwikkelingen eigendommen Het Groninger Landschap

2.1 Huidige situatie eigendommen

De kades en oevers ten noorden van Visvliet zijn rond 2006 ingericht en omdat de ecologische verbindingzones inmiddels budgettair niet meer verankerd waren in het provinciale beleid zijn deze maar ten dele aangelegd. Wél heeft Wetterskip Fryslân in 2008 het grootste deel van de oostelijke oeverzones met bestemming natuur overgedragen aan Het Groninger Landschap. In het middelste deelgebied van Het Groninger Landschap is een natuurvriendelijke oever aangelegd, in de vorm van een plasberm.

Het hele beheergebied wordt beweid met schapen (via verpachting, 2 GVE/ha, april-november).

Waarnemingen Nationale Databank Flora en Fauna

Het gebied is niet geïnventariseerd, maar op de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFD) zijn ter hoogte van de kruising van de Lauwers met de weg Warfstermolen – Pieterzijl waarnemingen vermeld

Herinrichting van het middelste deelgebied in opdracht van Wetterskip Fryslân

Een dergelijke oever zien we ook ter hoogte van het zuidelijke deelgebied aan de westelijke zijde (geen eigendom van Het Groninger Landschap) maar voor het overige zijn er traditionele beschoeiingen. De overige maatregelen die zijn opgenomen in het projectplan zijn niet gerealiseerd.

van baars, kolbei, kroeskarper, riviergrondel, snoek, zeelt, bastaardkikker, fijn en grof hoornblad, klein kroos, schedefon-teinkruid, grote lisdodde, harig wilgenroosje en zwanebloem.

Deelgebied zuid (ten zuiden van de weg Pieterzijl-Warfstermolen)

De Oude Lauwers is een smalle rivier, van circa 20 meter breed. De eigendommen van Het Groninger Landschap bestaan uit een deels nieuw ingezaaide kade en vochtige vooroever (Engels raaigras / ruwbeemdgrasmengsel). In het water heeft zich een smalle moeraszone ontwikkeld met riet, liesgras, kalmoes en dergelijke.

Deelgebied midden (ten noorden van de weg Pieterzijl-Warfstermolen tot aan de samenloop van de Oude Lauwers met het Zijldiep)

Ook hier is de rivier circa 20 meter breed. In dit traject ligt geen kade en de naastgelegen akker gaat geleidelijk over in grasland en vervolgens in een moeraszone. Op de droge oever zijn inhammen

uitgegraven en in het water is een vooroever aangelegd. Hier heeft zich in een periode van een kleine tien jaar een moeraszone ontwikkeld met rietruigtes, waterplanten en elzen- en wilgenopslag. De breedte van de moeraszone varieert tot maximaal circa 15 meter. De droge oever bestaat uit voedselrijk grasland.

Traject noord (Munnekezijlsterried)

Het Munnekezijlsterried is aanzienlijk breder dan de Oude Lauwers, namelijk circa 40 meter. De brede oeverzone tussen het water en de aangrenzende akkers is eigendom van Het Groninger Landschap. De kade grenst aan het water en tussen de kade en de akker ligt een lagere, relatief brede tussenberm. De kade is rond 2006 opgehoogd en de hele oeverzone is ingezaaid (Engels raaigras / ruwbeemdgrasmengsel). In het water heeft zich een zeer smalle moeraszone ontwikkeld met riet, oeverzegge, liesgras en dergelijke.

Soortenarme kade en oevers met afgevreten riet in het zuidelijke deelgebied.

Voedselrijk grasland op de hoge delen en rietvegetaties in de afgegraven inhammen in het middelste deelgebied

Een plasberm met riet, wilgenopslag en een beschutte inham met open water in het middelste deelgebied.

In het noordelijke deelgebied ligt een brede lagere zone tussen de kade en de akkers.

Smalle oeverzone langs de dijk van Het Groninger Landschap. Overzijde oeverzone met kleine Iisdoddes.

2.2 Evaluatie ontwikkelingen in het verleden

De keuzes voor beheer- en inrichtingsmaatregelen uit het verleden zijn gebaseerd op de doelstellingen die vanuit het beleid zijn geformuleerd voor het gebied. Voor de inrichting van de Ecologische Verbindingszone Lauwers zijn de doelstellingen als volgt omschreven: 'Realisatie van een verbindingszone van het streefmodel otter maakt migratie mogelijk van soorten die kenmerkend zijn voor open wateren en moerassen en natte schrale graslanden' (Provincie Groningen 2002).

In zijn algemeenheid heeft de aanleg van natuurvriendelijke oevers het doel om de ecologische kwaliteit van het watersysteem te verhogen. Dat zal ook het doel zijn geweest van Wetterskip Fryslân bij de inrichting van de kades en oevers van de Lauwers, maar deze doelstelling staat nergens expliciet vermeld.

Evaluatie doelstellingen Het Groninger Landschap

Het Groninger Landschap heeft de verantwoordelijkheid om haar eigen terreinen dusdanig te ontwikkelen dat zij een bijdrage leveren aan de bovenvermelde beleidsdoelen.

In termen van doelstellingen vertalen we dit als volgt:

- Beheer van een dijk met een oeverzone welke geschikt is als rust-, schuil-, paai- of leefgebied voor planten en dieren van natte en vochtige milieus.
- Ambitie om het kruiden- en faunarijke grasland (N12.02) te ontwikkelen tot moeras (N05.01) (zie kaart Natuurbeleidsplan 2016).

Bovendien geldt het volgende:

- Ten behoeve van de veiligheidsfunctie en het benodigde beheer van de oevers mag de begroeiing op de kade niet verruigen of verbossen; de kades moeten dus met voertuigen bereikbaar zijn.
- In het noordelijke deeltraject mag de cultuurhistorisch waardevolle dijk niet worden aangetast; eventuele gewenste aanpassingen aan het profiel moeten daarom eerst getoetst worden.

We concluderen dat in de huidige situatie zowel de inrichting als het beheer niet optimaal zijn afgestemd op de doelstellingen, waardoor deze niet zijn gehaald.

Het zuidelijke en noordelijke deelgebied zijn in de huidige hoedanigheid niet geschikt voor een brede oeverstrook. Omdat de ecologische verbindingzones budgettair niet meer verankerd waren in het provinciale beleid zijn hier geen natuurvriendelijke oevers aangelegd. Toch zou zich in deze deelgebieden een moeraszone – zij het weliswaar een smalle – kunnen ontwikkelen, maar doordat de oeverplanten worden afgevreten door de schapen kunnen ze zich niet handhaven, laat staan uitbreiden.

In het middelste deelgebied bevindt zich wel een moeraszone. Het is niet bekend welke diersoorten daadwerkelijk gebruik maken van de oeverzone, maar het lijkt een geschikt biotoop te zijn voor de meer algemene water- en rietvogels, vissen en overige fauna van rietoevers. Ook hier zijn de kansen echter nog niet benut. Gezien de beperkte ruimte die de smalle Oude Lauwers biedt, heeft de oeverzone hier weliswaar de optimale breedte, maar een groot deel van de oeverzone is te ondiep aangelegd waardoor de wilgenopslag relatief snel de kans krijgt en waterriet en ondiep open water ondervertegenwoordigd zijn. Ook hier zien we bovendien dat de oeverplanten te lijden hebben onder de begrazing van de schapen.

Evaluatie doelstellingen Wetterskip Fryslân

In hoeverre de doelstellingen voor de natuurvriendelijke oevers gerealiseerd kunnen worden, hangt voor een groot deel af van de kwaliteit van het water en de waterbodem en de toegankelijkheid van de oevers voor de aquatische fauna. Ten behoeve van de implementatie Kaderrichtlijn Water zijn de effecten van de huidige situatie op de waterflora en –fauna als volgt beoordeeld (Wetterskip Fryslân 2015):

- Door de hoge fosfaat- en stikstofbelasting is het water sterk eutroof geworden. Hoewel de belasting de laatste decennia weer is afgenomen zijn de effecten nog steeds merkbaar door te hoge algenconcentraties en weinig doorzicht, waardoor waterplanten zich moeilijk kunnen handhaven en ontwikkelen.
- De macrofauna is sterk veranderd doordat het stromingspatroon totaal gewijzigd is en het bodemsubstraat overal slibrijk en uniform van samenstelling is. Het gevolg is dat het aandeel zuurstof- en stromingsminnende soorten is afgenomen.
- Het verlies van inundatiezones en de veranderingen in het bodemsubstraat hebben tot gevolg gehad

dat de paai- en opgroei gebieden voor een aantal vissoorten zijn verdwenen. Hoewel in de boezem zelf vissen vrij kunnen migreren, zijn veel oorspronkelijke paai- en opgroei gebieden afgesneden doordat ze buiten de boezem in vrij afstromende of poldergebieden liggen.

- Ook het vaste streefpeil en de harde beschoeiingen beperken de vestigingsmogelijkheden voor de flora en fauna.

Het Groninger Landschap is bovendien van mening dat:

- Het areaal aan natuurvriendelijke oevers te gering is en de afstanden tussen de natuurvriendelijke oevers te groot zijn voor het goed functioneren als migratieroute en leefgebieden voor de aquatische fauna en flora.
- Het voor het functioneren als verbindingzone tussen het brongebied en het Lauwersmeer ook van belang is dat de nog aanwezige barrières worden opgeheven.
- Door het uitblijven van de regionale ontwikkeling van recreatieve voorzieningen, kansen niet benut zijn voor het beleefbaar maken van de aanwezige cultuurhistorische en natuurwaarden.

3. Doelstellingen

Wetterskip Fryslân heeft geconcludeerd dat de waterhuishouding in de huidige situatie sterk afwijkt van de natuurlijke situatie en dat het – mede door de huidige gebruiksfuncties – weinig zinvol is om uitgebreide maatregelen te nemen om de natuurlijke situatie te herstellen. Wel is de verwachting dat de kwaliteit van het boezemwater geleidelijk zal verbeteren en het doorzicht nog zal toenemen. Dit zou in de Lauwers ook een positief effect kunnen hebben op drijfblad- en submerse watervegetatie, en indirect ook op de visstand en andere fauna (Wetterskip Fryslân 2015).

Herstel van de natuurlijke situatie is dus geen haalbare optie, maar de Lauwers heeft als ecologische verbindingzone wel degelijk perspectieven, zeker in relatie met het Lauwersmeer.

Het Groninger Landschap deelt bovenstaande conclusies van het waterschap. De potentiële natuurwaarden die de Lauwers als ecologische verbindingzone zijn toegekend, zijn nog steeds van toepassing, zo is ook de Provincie Groningen van mening (kaart 4 Natuur bij de Ontwerp Omgevingsvisie). In aansluiting op de robuuste natte verbindingzone en NNN in het brongebied van de Lauwers en op het Nationale Park 'het Lauwersmeer' kan het een belangrijke trekroute zijn voor de aquatische fauna. Daarvoor moet het grootste deel van de oevers en stapstenen echter nog worden ingericht en moeten barrières worden opgeheven. De waterlopen van de Lauwers bieden voldoende mogelijkheden voor herinrichting en er is voldoende kennis beschikbaar om de oevers en waterwerken optimaal in te richten en te beheren.

De Uitvoering van dergelijke maatregelen draagt tevens bij aan de realisatie van de beleidsdoelen en heeft dan ook nog steeds de aandacht van het beleidskader (provincie Groningen en Wetterskip Fryslân).

Doelen Natuur

Wat betreft het streefbeeld van de Oude Lauwers biedt het projectplan Oude Lauwers (Riemersma 2005) een prima basis: 'een aaneengesloten zone van natuurvriendelijke oevers afgewisseld met stapstenen, zonder barrières. Dit resulteert in het verschijnen van de otters, bevers, watersnippen en andere kritische dieren. De droge kades zijn bloemrijk en herbergen veel vlinders en andere insecten'.

Deze ambitie vertaalt zich in het SNL-type Moeras (N05.01) met de volgende natuurdoelen:

- Het versterken van de functie van de oevers van de Oude Lauwers als rust-, schuil-, paai- of leefgebied voor planten en dieren van natte en vochtige milieus. Doelsoorten bijvoorbeeld: waterspitsmuis, otter, bever, waterhoen, meerkoet, watersnip, blauwborst, kleine karekiet, rietgors, rietzanger, kolbei, winde, paling, rivierprik, snoek, ruis-(of riet)voorn, baars, (kroes)karper, zeelt, riviergrondel en blankvoorn, gewone oeverlibel en keizerlibel, smalbladige fonteinkruiden, gele plomp, pijlkruid, zwanenbloem, gele lis, kalmoes, liesgras, waterriet, scherpe zegge, oeverzegge, valeriaan, koninginnenkruid.
- Het ontwikkelen van een kruidenrijke vegetatie met de daarmee samenhangende fauna op de kaden en aanwezig grasland. Doelsoorten bijvoorbeeld: kamgras, witte munt, gewone brunel, pastinaak, pinksterbloem, gele en paarse morgenster, oranjetipje, koevinkje en dagpauwoog.

Zolang er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de natuurvriendelijke oevers en inrichting van stapstenen, is het perspectief 'een zone met kruiden- en faunairijk grasland (N12.02)'. Maar ook dan kan de kwaliteit van de Oude Lauwers toenemen door adequaat beheer van de oevers en kaden van Het Groninger Landschap. Het Groninger Landschap verwacht dan de volgende ontwikkeling:

- In deelgebied zuid een oeverzone tot circa 2 meter, bestaande uit helofyten. Geschikt leefgebied voor beperkt aantal soorten rietvogels, bijvoorbeeld de kleine karekiet
- In het middelste deelgebied een natuurvriendelijke oever met een zonering van open water met ondergedoken waterplanten, helofyten en hier en daar opslag van els en wilg. Paaiplaats voor vissen, leefgebied voor insecten, kleine zoogdieren zoals de waterspitsmuis, amfibieën als de groene kikker, watervogels als meerkoet en waterhoen en vogels van één- en overjarig riet en struwelen zoals de kleine karekiet, blauwborst, rietzanger en rietgors.
- In deelgebied noord een oeverzone van circa 5 meter, bestaande uit helofyten. Geschikt leefgebied voor beperkt aantal soorten rietvogels, bijvoorbeeld de kleine karekiet
- Langs het hele tracé ligt een strook vochtig tot droog, bloemrijk grasland, deels in de vorm van een dijk.

Doelen landschap en cultuurhistorie

- Behoud van de cultuurhistorische waarde van de dijk langs het Munnekezijlsterried
- Behoud open landschap

Doelen beleving

Het Groninger Landschap wil ruimte bieden aan medegebruik van haar eigendommen in een interessant netwerk aan recreatieve voorzieningen. Hierbij stellen wij als randvoorwaarde dat de natuurdoelstellingen daar niet onder mogen lijden.

Het beheergebied 'De Oude Lauwers' biedt in samenhang met zijn omgeving kansen voor recreanten als onderdeel van een fiets-, vaar- of wandelroute. Ook hiervoor draagt het projectplan 'Oude Lauwers' bruikbare ideeën aan (Riemersma 2005).

4. Maatregelen, acties en externe wensen

4.1 maatregelen en acties

Doel/maatregel	Samenwerken met/acties	Planning
1. VERSTERKEN NATUURWAARDE OEVERZONE		
<p><i>Beheer</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a. Niets doen b. Periodiek (3-5 jaar) afzetten houtige opslag max. 10% opslag c. Voorkomen vraat oevervegetatie: geen of extensieve beweiding gedurende broedseizoen van aanliggende zone/kade en/of tijdelijk uitrasteren oeverzone d. Aanvullend maaibeheer (ongewenste ruigtkruiden) <p><i>Inrichting</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Oude Lauwers Zuid: aanleg vooroever en inhammen • Oude Lauwers Midden: aanliggende berm gedeeltelijk uitdiepen zodat de bodem 50-80 cm beneden het water ligt. • Oude Lauwers Noord: aanleg natuurvriendelijke oever en herinrichting kade 	<ul style="list-style-type: none"> b. Bijvoorbeeld met vrijwilligers c. Pachter(s) <p>Voor alle inrichtingsmaatregelen: Waterschap en provincie (financiering en projectplan), eigenaren aangrenzende percelen en pachters (overleg)</p>	<ul style="list-style-type: none"> b. Vanaf 2017 <p>Voor alle inrichtingsmaatregelen: 2016 - 2021 projectplan maken en financiering regelen. Uitvoering zo snel mogelijk</p>
2. VERSTERKEN NATUURWAARDE KADES & GRASLAND		
<p><i>Beheer</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Extensieve beweiding en/of maaien met naweiden • Inzaai bloemrijk mengsel / maaisel bloemrijk dijk opbrengen • Aanvullend maaibeheer 	<p>Pachters, eigenaren aangrenzende percelen (overleg), in zuidelijke en noordelijke deeltraject ook waterschap (overleg i.v.m. veiligheidsfunctie) en gemeente (gemeentelijke ambities voor de dijken)</p>	<p>2016 - 2021 projectplan maken en financiering regelen. Uitvoering zo snel mogelijk</p>
3. RECREATIEF MEDEGEBRUIK		
<p><i>Inrichting</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a. Realisatie dorpsommetje en/of doorgaande wandelroute b. Aanleg recreatieve voorzieningen (bv. kano/vissteiger, infopaneel, zitbankje) 	<p>Gemeente, omwonenden, Landschapsbeheer Groningen</p>	<p>2016 - 2021 planvorming</p>
4. VERGROTING ZICHTBAARHEID		
<p><i>Inrichting</i></p> <p>Bebording aanbrengen bij oevers (zichtbaar voor recreatievaart)</p>		<p>Vanaf 2016</p>
5. BEHEEREVALUATIE		
<ul style="list-style-type: none"> a. Inventarisatie flora & fauna <ul style="list-style-type: none"> - vegetatiekartering - kwalificerende flora- en fauna b. Kwaliteitstoetsing door beheerder c. Actualisatie beheertype en ambities Natuurbeheerplan 2016 	<ul style="list-style-type: none"> c. Afstemmen met Provincie Groningen 	<ul style="list-style-type: none"> a. Inventarisatie - 2023 - 2017/2023/2029 b. 2018/2024/2030 c. Indien van toepassing

Toelichting op bovenstaande tabel:

- Wetterskip Fryslân (2015) geeft aan in het kader van de KRW zich in deelgebied Oude Lauwers Noord te willen richten op verbetering van het habitat voor drijvende en ondergedoken waterplanten die thuis horen in een langzaam stromend riviertje. Daarvoor wil zij in de periode 2016-2021 nagaan 'of het zinvol is om op een aantal plaatsen ondiepe oeverzones af te schermen met palenrijen. Als blijkt dat hierdoor weer waterplantenzones kunnen ontstaan, kan dit na 2021 op meerdere plaatsen worden gedaan'. Het Groninger Landschap wil dit samen met Wetterskip voor onze deelgebieden uitwerken.
- Variatie in beheer en abiotiek zorgt voor een grotere soortenrijkdom. In het bijzonder insecten zijn gebaat bij bloeiende planten, veel dieren profiteren van de zaden. Daarom wordt het beheer gefaseerd uitgevoerd. Wilgen zijn bijvoorbeeld een belangrijke stuifmeelbron vroeg in het voorjaar. Ook bij het maaien en beweiden van de kades en oevers rekening houden met de gewenste variatie, door 'haarden' met veel bloeiende planten te laten staan, en rietzones van verschillende ouderdom te ontwikkelen
- Bij het inzaaien een zorgvuldige keuze van bloemenmengsels: biologisch en inheems, het liefst afkomstig van nabij gelegen dijken. Zodat het niet alleen mooi oogt, maar de insecten er ook echt wat aan hebben.
- Juist omdat het een karakteristieke waterloop is, is het belangrijk om voorzichtig en ingetogen te werk te gaan. Dat betekent de eenheid binnen onze deelgebieden bewaren, maar ook de eenheid met de stukken ten noorden en zuiden van onze eigendommen. Concreet: de verschillen tussen de deelgebieden (breedte nvo) niet té groot laten worden en de bloemrijke dijk niet als een opvallend bloemenlint laten afsteken bij de rest.
- Indien zich ongewenste ruigkruiden (oa. akkerdistels) ontwikkelen, zullen deze voor de bloei gemaaid worden om overlast naar omliggende eigenaren te voorkomen.

4.2 Externe wensen van Het Groninger Landschap

Uitbreiding areaal functie natuur

Voor de ontwikkeling en de versterking van de oeverzones van de (Oude) Lauwers is uitbreiding van het areaal natuurvriendelijke oevers wenselijk. Daarnaast heeft het veel meerwaarde als grotere moerasgebieden worden aangelegd die als stapsteen kunnen dienen in de verbindingsroute.

Aanpassen oppervlaktewaterbeheer Lauwers

In de huidige situatie vormen zowel de kwaliteit als de kwantiteit van het water een knelpunt voor de natuur (zie paragraaf 2.2). Herstel van de natuurlijke waterhuishouding is niet realistisch, maar op het gebied van vispasseerbaarheid is wél winst te behalen (Wetterskip Fryslân 2015). In de boezem, waar de Lauwers onderdeel van is, kunnen vissen vrij migreren, maar in- en uittrek van polder naar boezem is niet altijd mogelijk. Aan weerszijden liggen grootschalige polder-systemen die van belang kunnen zijn als paai- en opgroeigebied voor vissen, maar de waarde voor stromingsminnende vissen is beperkt. Ze zijn daarom niet aangemerkt als prioritair. Bij renovatie of vervanging van gemalen worden deze wel zo mogelijk passeerbaar gemaakt voor vissen en grotere zoogdieren als otter en bever. De kruising met het Prinses Margrietkanaal vormt ook hoogst waarschijnlijk een barrière die moeilijk te nemen is.

Het Groninger Landschap zal zich als één van de oevereigenaren inzetten voor een ecologische optimalisatie van het boezemgebied.

5. Geraadpleegde bronnen

Provincie Groningen, 2002. 'Uitvoeringsprogramma Ecologische Verbindingszones in de Provincie Groningen. Algemeen deel'.

Provincie Groningen, 2015. 'Natuurbeheerplan Groningen 2016'.

Provincie Groningen, 2012. 'Groningen, groen van Wad tot Westerwolde. Beleidsnota Natuur 2013-2021'.

Provincie Groningen, 2014. 'Beleidsnotitie over de ontwikkeling van het landschap van de Provincie Groningen'.

Riemersma, P., 2005. 'Projectplan Oude Lauwers. Van Visvliet tot Zoutkamp. Naar een integrale aanpak van oevers en kaden langs de Oude Lauwers, Zijldiep en Munnekezijlsterried'. Projectnr 157824. Grontmij Noord, Drachten. In opdracht van Wetterskip Fryslân, Leeuwarden.

Wetterskip Fryslân, 2015. 'Basisdocument KRW. Implementatie Kaderrichtlijn Water in het beheergebied van Wetterskip Fryslân. Planperiode 2016-2021. Deel 2: Beken'. Wetterskip Fryslân, Leeuwarden.

<http://www.landschapsgeschiedenis.nl>

<http://kaarten.provinciegroningen.nl/viewer/app/natuurbeheerplan2016>

<http://www.ruimtelijkeplannen.nl/web-roo/roo/bestemmingsplannen?planidn=NL.IMRO.9920.POVGroningenGV2013-VA03>

